

ЗБИРКА

1 КОЛА НАПРЕДНОГ ЖЕНСКИЊА 1

КОЛО НАПРЕДНОГ ЖЕНСКИЊА

ОРГАНИЗАЦИЈА — УСТАВ — ПРОГРАМ

ЦЕНА 3— КРУНЕ

ВЛАСНИК КОЛО НАПРЕДНОГ ЖЕНСКИЊА

Јарена Ј. Неструтовић

секр. Кашаде чар
жета. секр. М. Р.

и
се
важан,

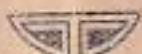
НОВИ САД

издање књижарнице Св. Ф. ОГЊАНСИју до
1919. организација,

је да се обухвате

Преглед садржине

	Стр.
1. Организујмо се! Говор Јелене Остојић	3
2. Устав Кола Напредног Женскиња	13
3. Програм Кола Напредног Женскиња	16
4. Коло и Женска Задруга	24
5. Извештај о оснивању Кола Напредног Женскиња	27
6. Чланови Кола Напредног Женскиња	30
7. Почетни течејеви. Објава	32

Организујмо се!

*Говор Јелене Остојић
на збору новосадског женскиња 8. фебруара 1919.*

Кад смо се прошле године нас неколико договарале да удесимо састанке на којима ћемо претресати женско питање и тако полако спремати један покрет, рачунале смо да ћемо се моћи окупљати у малом броју, и у тишини, да нас не би осетио наш непријатељ, који је кривим оком гледао и који је ометао снажку нашу националну тежњу. Ни слутиле нисмо да ћемо се, још ове године, моћи састати јавно, целом свету па зидину, у оваком броју, па још у својој слободној држави.

Дочекали смо много. Дочекали смо оно што нисмо смељи ли да сакамо. Народ је наш сијободан. Ујединили смо се не само ми Срби, него, сви скупи, с браћом Хрватима и Словеницима. Створена је наша лена и велика држава.

Али она је насад велика само по простору. Права величина ће доћи тек онда, кад се у њој развије и створи све оно што чини један народ великим и што обухватамо све скупа појмом култура. Сви же чврсто верујемо да ће то бити. У способност да ће разде ми ни за час не сумњамо. Држава наша има све услове да буде велика, напредна и славна, а у ком ће степену она то бити, и как завјесиће од свих оних који ће радити и који су позвани да ради на њеној изградњи.

Да ће у том раду морати учествовати и жена, о том данас нико разборит не сумња. Сви напредни мушкарци се надају великој помоћи од нас жене. Нас чека врло важан, велиак и чламенит посао. То осећају све пробуђене жене нашег тројменог народа, и све се већ сад оружјују. Већ почињу говори и груписања, искачу мисли о новим организацијама, установљају се савремени програми. Жеља је да се обухвате

све актуелне потребе и жеље и нашеј друштва. Према новим погледима морају да се реорганизују и пређе основана друштва и да им се ревидирају програми. Да је жијачано узбуње обузело извесне кругове наших жена, дознајемо из војнице а највише из листа загребачког Југославенска Žena, који пажљиво прати и бележи све жеље и покрете. О београдским женама чујемо засад најмање, јер се многе од њих које су досад радиле и које су се интересовале за женско питање још нису вратиле из иноземства. Кад сам зимујес била у Београду, дозвала сам да се ипак и тамо креће, и споро неко јамачно чути и оданде какав глас. Морамо бити спремне да ће и нас позвати у коло. Из Загреба нам се већ јављају и питају, да ли смо будне, крећемо ли се, да ли смо волје прихватити њихов позив у заједницу.

Шта да одговоримо па оваке поруџе? Шта мислимо ми Новосадкиње? Хоћемо ли и даље дремати? Хоћемо ли позиве наших сестара дочекивати и даље неорганизоване, неспремне, безволне и анатичне?

Не! То не мислимо чинити. Стицио би било да и даље тонемо у мртвилу и немару. До оног светског рата, и покло били под туђим господством, могло се то којекако и правдати или бар објаснити, али сад, — сад би то био грех.

Једно је, дакле, јасно, да онако као што је десад било не сме остати. Само шта ћемо и како ћемо? — то се пита.

Да је наше женскиње у целини својој, у осећању личног достојањства, у свести и култури, јако заостало, да оно не показује велик интерес за овите ствари и за јавне послове, за друштво и државу, — те ми све осећамо и знамо. Или, ако у поједињима и има нешто интереса за то, није се никад покушавала једва посебна и начељна организација. Имамо, истинा, једно женско удружење: Добротворну Задругу, која постоји већ скоро 40 година, али иен рад није управљен њеним члановима, нити се она бави питањем о женама. Наше женскиње је иначе труписано, прво, укрупно, по сталежима, затим по средству, по суседству, по личним везама и симпатијама. Удружење које би било везано неким вишем друштвеним идеалима о женама, текњима које се односе на целину народа, — тако удружење код нас не постоји.

Ми жејвимо, дакле, посред друштва, али смо ипак далеко

од њега. Ми имамо симпатија само за свој најужи круг. Не умемо да се уважимо над целину, да мислимо о њој, па да се и бринемо за њу. Ако бисмо тражили, ко је крив што је све то тако, можемо, као некакво оправдане, одговорити: нисмо само ми криве. Криво је наше цело друштво, које се није бринуло за нас, које нас није образовало за ново доба, које је мислило да жене треба да остане тако како је била у старо време, које се чак бојало и сматрало да је опасно, ако девојка и жена има шире образовање и ако се меша у јавне послове. По некој предрасуди, укоренило се уверење да су сви ти послови изван куће чисто мушки, и само мушки, и да жене у то нема да се меша.

Али жинот је проломио све старе преграде. И против воље старовоља, жена је ушла у јавни живот. Ова ради, не само као наставница, него и као чиновник и као лекар. А овај светски рат је на пречац гурио жену у свемогуће послове који су се досад сматрали за мушки. Жени су отворени сви факултети универзитета. На свим местима, од почијаша, шофера и кондуктора до министра и дипломата, седе већ жене.

Тако је бар у културном западном свету. А како је код нас? Морамо признати, и наше се друштво буди. Али то бива као без воље. А то није добро. Јер, ако увиђамо да нешто мора бити, и да треба да буде, онда није корисно отдавати и одгајати, истога треба одлучно и с јасним планом поћи циљу, и то што пре.

Потребно је овд нагласити, јер се чини да ни ова велика сајтска криза многе није могла да продрма. Поред многих наших родитеља је прошао овај прелом у светској историји без јачег утицаја. Они, као што се каже, нити су што заборавили, нити што научили. Не осећамо да су родитељи пројели своје мишљење о образовању женске деце. Бојати се да не остане опет све по старом. Бојати се да не буде и даље највиши идеал: да се уче страни језици, да се мало свира на гласозиру, да се приме лепи манири и да се изоштри око за најмодернији крој. Кад то све постигне, треба девојка још да се уда, и онда је испуњен највиши идеал.

Тако би наша жена и даље остала бедна. И бедна је исто тако она која има много новца као и она која је сиромашна. Јер беда није у томе кад триши оскудницу, него у

собан и кад те, због тога, не узимају овбильно, или чак не цене и запостављају. Беда је у том, кад осећаш да си некористан другима, да од тебе нема нико помоћи; кад видиш да у продуктивном друштву ти не продукујеш ништа, или тек нешто мало и ситно, те мораш да паднеш другима на терет. То човека постићује, то га понижава. Наше јудско достојанство нам не допушта да останемо и даље у том бедном положају.

Овако, дакле, више не можемо и нећемо. Наше уверђено човечје достојанство треба да нас подбуни против досадашњег стања. Али и љубав према нашем најаченом народу, одушевљење за нашу лепу државу треба да нам да сваге да се из њега отргнемо.

Љубав према свом народу! . . . Стамимо ту мало! Љубав према народу, — овај се израз често чује код нас. Многи уљуљкују себе у обману да љубе свој народ. Ми смо често врло издаши с овим изразом. Међутим, љубити свој народ значи радити, значи умети радити, значи бити способан за рад, значи и жртвовати се, ако треба. Љубав мора бити свесна и активна.

Кажемо да смо љубиле свој народ. А какву је корист имао народ од наше љубави? Ми смо га љубиле речима, а не делом. Љубиле смо свој народ, али смо пустиле да преко њега преврзе читаве кризе економске. Не само да смо то пустиле, него смо баш ми жење, у националној несвести, највише помагале туђу индустрију и примиреднике који су били наши непријатељи. Кажемо да смо љубиле свој народ, али смо пушитале да се српска дена одијароју и да се читави слојеви нашега друштва отуђују од народне културе. Гледале смо хладно како се Темишвар, Сегедин, Баја помађарују, како мађарство пронире у српску кућу чак и у Новом Саду и Панчеву. Српски попови су своје кћери слали у Нови Сад у мађарске школе, а ми се на то писмо ни осварнуле. Зар се тако љуби народ?

Кажемо да љубимо свој народ, а гледајо мирно како га незнанье, сиромаштица и болест тамани и десеткује и чини га неспособним да даје отпор онима око себе и да стане на висину једног културног народа. Према простом народу, ми смо ботаташи у жицњу, па ипак смо тврдичила, или смо га, у својој

саможивости, превиђали, и нисмо му давали ни мрве од нашега знања, иако би му она често олакшала бедан и пуст живот. Ми живимо у топлој, у стилу намештеној соби, сити и весели, а нисмо помисљали да има људи који живе у мрачним и влажним јамама, глади, озебли и у очајању. Немојте рећи, да се код нас даје и сиротињи. Ако вам кућа гори, иш је нећете гасити чашом воде. Оно што дајемо мало је. Беда има и код нас много, само је ми ве познајемо, јер је писмо тражили и испитивали.

Кажемо да љубимо свој народ, а нисмо знали да су се из сред Новог Сада наша сирочад одводила у мађарска сиротишта, не да нам их тамо одрже, него да их однароде. Немојте рећи да човек не може за сме знати. Љубав све зна, све испитује, све проникне, све пронађе, све отирије и свему изађе лека и помоћи. Не треба се олако разметати с љубављу. Љубав је мучна и тешка. Зато и јесте велика ствар, ако је права.

Али ја ово не спомињем што желим да корим и изобличавам. Од тога сам у овај мах најдаље. Хоћу да будим савести. Хоћу да позовем на дужност оне који су у друштву на вишем и бољем месту. Хоћу да изазовем саучешће према беди јудској, која је сад парочито велика. Хоћу да вас позовем у помоћ нашој новој отаџбини, којој су сад потребни многи радници. Сад кад се, с новом државом, и цео наш народ и друштвени живот обнавља и преображава, време је да се и ми пренемо и препородимо.

Ми смо имале и досад напредних и пробуђених жена. Сетимо се само Драге Дејановићеве, која је у Омладинско Доба прва почела да буди своје сестре. Сетимо се Савије Суботићке, која је и у својој старости била вазда активна. Имамо ми много просвећених жена у нашим културним средиштима: у Београду, Загребу и Љубљани. Азар нема и ове, у Бачкој и Банату, пуно женскихња које јасно увиђа да се овако више не може и да је крајње време да се пође новим путем? Наша слабост је у томе што ми, поред свега тога што увиђамо да овако није добро, још чекамо и снебивамо се. Шта чекамо? Само од себе неће ништа доћи.

Као и у другим послозима, као и у другим покретима, и овде ће се кренути напред само тако, ако се организујемо. Све оне које се у томе слажу да је наша жена заостала и

да у новом времену и у новој стацбици не може и не сме така остати треба да пруже једна другој руке и да се ухвате у коле. Треба да мислимо о нашем проблему, да пронађемо, шта можемо, шта треба да радимо, да поставимо циљеве којима ћемо тежити и да смишлимо начине којима ћемо до циљева доћи. Све се то зове, једном речу, организовати се. Само организоване, моћи ћемо нашим тежњама прибавити у друштву угледа, моћи ћемо наше идеје остварити. Што воједини не могу, многи ће моći. С тим треба, дакле, бити пре свега начисто, да се организовати морамо.

С тим у већи, морамо, разуме се, и то пречошти, шта ми хоћемо. Све то што желимо и за чији тежако треба да јасно и прегледно формулишемо. То ће бити наш програм. Наш програм ће садржати наше схвatanje о друштву, наше схвatanje о женама и њеним задацима у друштву. Као што видите, и то је врло важна ствар.

Допустите да вам у неколико нотеза сквицирам све ово што би могло иći у круг рада модерне жене, па ће, дакле, морати ући и у наш програм. При том ћу се, разуме се, користити и мислима које су досад дате о том предмету.

Од свих разних програма женских организација, које сам у последње време читала, чини ми се, најприкладнији је за наше прилике и најпотпуније обухватно целокупни рад жене, програм Српског Народног Женског Савеза у Београду, који је, колико ми је познато, срећев год. 1909. Он ће ми служити овде као директка.

У нашим приликама се жене саме нуде три главна поља за јаван рад, те би се делање нашега женскога могло расподелити у три главне групе. Те групе обухватају: прва, феминистички рад, друга, просветни рад, трећа, социјални рад. Разгледаћемо важњије сеаку од ове три групе, да видимо шта се могу садржати.

(1) **Феминистички рад.** Феминизам иде за тим да се жене, као члан друштва, начелно, у свemu саједначи с мушкарцима и у правика и у дужностима. Рекох овде: начелно, јер, према природи женскога пола и његове способности, не знамо докле ће се изједначити моћи спровести. Главно је овде да се испред жене уклоне све правне преграде и вештачке

у друштву и држави. Главни задаци каше акције би засада били: да жена задобије политичка права, да се жене, као чиновник, у свом положају, па и у плати, саједначи с мушкарцима. Сматрамо као своју дужност и то, да порадимо па што већој демократизацији друштва, осебито у овим нашим грађевима, где је мађарски вармеђашки дух унео и међу Србе настране појмове. Потребно је, затим, да се наша жене заинтересује и за судбуну оних наших бедних сестара које је зао удео бацио у смрдљиве фабрике и непроветрене радионице. Дужност је нас сретнички да за њих тражимо законску заштиту овде где треба; осебито у случају трудноће им. Јер један од наших најглађијих задатака, уопште, треба да буде нега и заштита материјства.

(2) **Просветни рад.** Да би се жене могла мирне душе дати сва политичка права, као и мушкарцу, прво ће се захтевати, и то с пуним правом, да се она с њим саједначи и у просвећености и у знању. Отуда морамо и ми саже извести за себе обавесу и дужност за настанаке своје образовање, управо, да накнадимо и допунимо оно што смо у школској доба пропустили. Па и агитација да се женско образовање уопште, — дакле и женске школе, — реформишу према новој потреби, и у духу времена, и то где озамо. Треба да омогућимо новом нараштају да дође до онога до чега ни, на жалост, ипак не може доћи: до дубљег и свестравијег образовања. Али наша дужност иде и даље. Жена треба да потпомогне и државу и мушкарце у раду око културе духа и тела нашега народа, старајући се да се створе и одржавају установе којима се подиже култура човека и његово здравље. Нарочито је пробуђена и просвећена жена познана да срцем и душом прионе око просвећивања наше сељанке. Сељавке чине засад највећи део наших жене. Сељанка је матица народа, јер она даје народу највише подмлатка. Од ње зависи у првом реду физички развијак наше расе. Сељанку треба оснапсити да може тај свој велики задатак што бодље испуњавати: да може подмладак подићи, одржати и унапредити. Већ је речено напред да неговање и заштитавање материјства треба да буде један од наших главних задатака. У ову врсту рада иде и заштита деце у својој целини, јер је и то сај, после страхијног рата који нам је толико живота похосио, један од најважнијих и најважнијих пољева нападних. Шта све по-

јединце треба код ових послова знати и радити, о томе ће се морати посепце говорити.

(3) Социјални рад. Овај рад се у многом додирује с пређашњим и иде на то да се пружи помоћ старијим, немоћним, болним и свима онима који су неспособни да сами себе збришу. Али у великој утакмици економској и тешкој борби за живот често се догађа да ни способни не могу лако да дођу до свога издржавања. Тима треба такођер помоћи, и то тако, да им се да прилика за рад и тиме омогући да дођу до зараде. Треба, дакле, организовати посредовање за рад свакој врснијим радницима и радницима. Треба, осим тога, дати прилику нашем подјлатку да се спреми и способи за какав год користан рад. Треба помагати Привреднику око прикупљања, распоређивања и наџиравања шегрта. Треба основати школу за раделице. И овде не можемо у брзини изрећти све врсте рада. Додирнуто је тек ово што је најглавније. Социјални рад су узеле, у главном, у свој програм ишне женске доброворице задруге. Наша је дужност да тај наш рад пратимо и потврдамо.

Ово је само кратак нацрт програма за рад који би наша жена имала да прати. Ово су тек у брзини бачене идеје. Ако би дошло до овобиљне организације наше, морала би се свака од поменуте три групе, па и свака прста у појединачним групама, потпуно обрадити. Појединачне врсте рада могле би се у читавом низу предаваша расправити. Том приликом би се могла истакнути суштина и важност свакога рада и објаснити метод свакога појединачног. Па и то би био такођер један леп задатак да најеђе агоди предаваче који би нам свако питање посепце претресали и упутили нас на потребне књиге и чланке. Ако би нама и само ово пошло за руком, ја бих то сматрала као наш велики успех. Јер не смехо ни за часак губити из вида да наш први корак и певе и не може бити другог него: обавештење, оријентовање, познање, једном речју, учење.

*

Не зnam је ли ми пошло за руком да вам дosta јасно изнесем своје мисле и жење и да вас уверим с оном о чему

главну мисао прихватите, а о споредностима и појединостима ћемо се договарати и, надам се, лако споразумети. А моја главна мисао је, укратко, то, да је настало ново време и да се према новом времену и жена мора определити.

Само се једно бојим. Бојим се да ће се, можда, некима учинити да је програм, који сам овде укратко оцртала, одвећ велики и тежак. Колико је то рад! Колико ту има послова! Колико ту треба умис и физичне снаге! Имамо ли им те снаге? Јесмо ли тако значајни и разгранатом раду зорасле?

Хитам да вас умажим. Отворено признајем и ја, да ово нису играчке, нису лаки послови, има их и много, а захтевају и доста знања и велики напор. Али, пре свега, не пита се јесу ли послови велики и тешки, него јесу ли вужни. Ако су вужни, и ако су нама додељени, ми им се не смехо уклонити. Грешкота би било да то учинимо. Ако смо уверене о њиковој потреби и користи, лако ћемо савладати све тешкоте.

Пре свега ће нам бити дужност да се са женским питањем што бодје познакамо. Загледаћемо оштро у очи свима последицама које истичу из новог положаја жене у друштву. Тражићемо помоћи од спремнијих и искуснијих, обавешћиваћемо се усајамо, размишљаћемо и читаћемо. — ето то ће бити почетак. Ако будемо тако радиле, кадржљиве и с предизионију, после неког времена ћемо се и саме изненадити, како то нису недокучљиве ствари. Кад доспемо једном у средину питања, онда ће после ићи лако. Што год будемо ствар бидејући познаваје, она ће нас све кипе и интересовати. А интерес ће нас после гонити све даље. Не треба се, дакле, бојати, него храбро напред.

На још нешто. Програм рада који сам напред изнела неће се извести у један мах. Програм је ту да нам па сличу целине нашега задатка, да бисмо могли што боље уочити сваке и организовати снаге. Али ће се од програма изводити оно што буде тражило време и захтевале прилике и потреба. Сви радови, изнесени у програму, неће се, дакле, изводити у једанпут, него редом. Осим тога, неће сви све радити као у сваком организованом раду, и овде ће бити поделе рада. Сваки ће радник добити свој извештај посао који му одговара. Од величине и множине послова, дакле, не треба се плашити.

На основу свега реченога предлажем ово:

(1) Да се организујемо у клуб који би се могао назвати, на пример, „Коло Напредног Женскиња.“

(2) Да се у Коло позву све жене и девојке из Новога Сада које су слажу с нашим тежњама.

(3) Да Коло почне свој рад са самообразовањем на састанима на којима ће се предавати, читати, дискутовати.

(4) Да се установи чланарина, од које ће се пре свега куповати потребне књиге и листови.

(5) Да се из збора изашље одбор од пет лица који ће за прву скупштину чланова сформити најпре устав и програм.

Устав Кола Напредног Женскиња

Чл. 1.

У Новом Саду се основа женско удружење под именом Коло Напредног Женскиња.

Чл. 2.

Задатак удружења је: да истргне нашу жену из друштвене пасивности, да је задобије за јавни и друштвени рад и обавести о њеним правима и дужностима у држави, да би тако постала активна и корисна грађанка Краљевства Срба, Хрвата и Словенаца.

Чл. 3.

Средства и начини су за то:

- (а) међусобно обавешћивање и самообразовање;
- (б) поучни течајеви;
- (в) јавна читања и предавања, с дискусијама, о појединачним темама које засецаву у питање права и дужности женскиња у друштву и држави;
- (г) библиотека и читаоница, у којима би се набавиле све потребне књиге и листови, пре свега о тим питањима.

Чл. 4.

Редован члан Кола Напредног Женскиња може постати свака девојка, која је свршила школу, или којој школски закони не крате ступање у овако удружење, и свака жена, које при ступању у удружење изјаве да примају Програм удружења и да ће у духу његову активно суделовати у раду удружења.

Чл. 5.

Нове чланове прима Управни Одбор, на предлог

два члана Кола. Управни Одбор прима или не прима нову особу тајним гласањем, без дебате. Непримање се не мотијује.

Чл. 6.

Чланарина је минимум К 1 на месец. Кome је могуће, треба да плаћа К 2 или К 3 на месец. При ступању у Коло плаћа члан К 5 на набављање књига, једном за свагда.

Чл. 7.

Права редовног члана су ово: може учествовати у свима састанцима, течајевима и предавањима; има право гласа на скupштини; може бити биран у управу.

Чл. 8.

Спољашњи члан Кола може бити и мушкирац, који буде примљен, на начин одређен у чл. 5. Спољашњи члан има сва права редовног члана, осим права гласа и права да се бира у управу.

Чл. 9.

Послове Кола Напредног Женскиња отварају:

- (а) скupштина члanova;
- (б) Управни Одбор.

Чл. 10.

Редовна скupштина држи сваке године у месецу септембру. Да се она може одржати, потребно је да је присуто, с Одбором заједно, 25 члanova.

Чл. 11.

Ванредна скupштина се држи по потреби, или на захтев 10 члanova, који су дужни означити предмет сазетовања.

Чл. 12.

Сваку скupштину сазива Одбор, преко новина, 7 дана унапред.

Чл. 13.

Главне тачке дасонога реда редовне скupштине су ово:

- (а) Управни Одбор подноси годишњи извештај о свом раду и о стању друштва;
- (б) претрес и оцена годишњег извештаја;
- (в) Управни Одбор подноси извештај о примању и издавању благајнице и прорачун за нову годину;
- (г) претрес извештаја и прорачуна;
- (д) избор Управног Одбора за идућу последњу годину.

Чл. 14.

Управни Одбор се састоји из ових члanova: председнице, заменице председнице, пословође, благајнице, књижничарке и + одборнице.

Чл. 15.

Управни Одбор отвараја послове Кола на основу Устава и извршује одају скupштинске.

Чл. 16.

У Колу Напредног Женскиња се могу, по потреби, организовати и посебне секције.

Чл. 17.

О престанку Кола одлучује скupштина. Ако треба да се претреса предлог о престајању, мора се то у позиву на скupштину објавити. Распуштање удружења може скupштина одлучити само онда, ако на њој има $\frac{2}{3}$ члanova и за престајање гласа апсолутна већина.

Чл. 18.

У случају преставка Кола Напредног Женскиња, књижница и архив прелази у својину Матице Српске, а остало имање и новац припада Добротворној Задрузи Српкиња Новосадскога.

Прочитано и примљено на првој скupштини у Новом Саду 13. фебруара 1919.

Програм Кола Напредиог Женскиња

1 Култура и рад

1. — Желимо да у српском друштву влада правда, хуманост и демократија.

2. — Захтевамо да у јавном животу и политици руководе сваки рад етички и алtruистички мотиви. Најпростија и најразумљивија етика изражена је у Јеванђељу овако: Све што хоћете да чине вама људи, чините и ви њима (Мат. 7, 12), или: Како хоћете да чине вама људи, чините и ви њима онако (Лука, 6, 31). Или, негативно речено: Што не желиш себи, не чини ни другом. Иста идеја може се изразити и овако: Што тражиш за себе, тражи и за све друге; или: Што сматраш да је право за тебе, сматрај да је право и за друге, в обратно.

3. — Човек је друштвена животиња, рекао је грчки философ. Човек који би живео усамљено, изван друштва других људи, био би немоћан и бедан. Стога је дужност свакога, ко живи у друштву, да мисли не само на себе, да мари и да се брине не само за себе и своје, за породицу и родбину, него и за друштво и народ.

4. — Дужност је наша да будемо продуктивни, да тим будемо корисни друштву, јер је и друштво нама корисно. Примитивни човек је све сам себи радио; културном човеку све други раде. То значи: ми сад не радимо свак себи, него сви један другом. У култури влада заједница делања и подела рада, при којој је свак дужан да привређује целини. Ко је непродуктиван, ко друштву ништа не привређује, тај се сам ставља изван друштва, и нема права да

ишта прима и тражи од њега. Засад још многе издржава рента, али се све више осећа да то није право, и дugo неће се моћи тако живети. Ко живи у друштву, а друштву ништа не привређује, тај живи на терет друштва.

5. — Обожавајмо рад. Рад је поезија етички и физички здравих индивидуа. Ко каже да воли културу, тај мора волети и рад, јер без рада нема културе. Ко воли лепе хаљине, удобан и укусан стан, добру храну, тај треба да воли и рад, јер и хаљине и стан и храну производи рад. Ко воли леп стан, помодне хаљине и обилату храну, а не воли рад, значи да захтева други да ради, а он да лењује и да се слади, док се други ради њега мучи. Ко каже да воли културу, а не осећа се побуђен да и сам, својим трудом, допринесе култури, тај обманује свет. Он је, у ствари, готован и воли уживање и лак живот, на рачун и на штету других.

6. — Оно што зовемо прогрес или напредак, то је резултантa безбројних појединачних напора и садашњих и некадашњих људи. Дужност је наша да свако од нас присаједини свој напор с укупним напором целога човечанства. Не треба се бојати да у тој заједници за нас нема места. Има у културном раду места за свакога ко хоће. И то треба да сматрамо за срећу. Јер није од природе свакоме дато да својим делима чини епоху у историји. Али је за обичне људе врло утешно, што и ситан рад има вредност; тиме скаче цена сваког раденог човека. Учинимо за друге оно што можемо и умемо, па смо извршили своју дужност. А извршити дужност значи, за свесног човека, учинити себи највеће задовољство.

7. — Будимо хумани. Хуманост је она битна душевна особина која човека издава из неизмерне гомиле осталих живих створова. Марко Миљанов истиче „чојство“ као карактерну особину српског јунака. А Доситеј је уверен да су „поштење, велико-душје, мужаство“ прародитељске добродетељи Српскога Народа. Хуманост је неспособна, не само да другом учини бол, или да ужива у туђем болу, него

ни да гледа туђ бол пасивно, и без саучешћа. Хуманост је смешта готова да помогне људској беди и да све учини да се спречи беда. Недостатак хуманости, саучешћа и алтруизма поткопава и разорава друштво.

8. — Захтев је демократизма: сви смо једнаки пред законом, и нико не може по каквој год појави стипендији и протекцијом доћи на неко место у друштву, него само по својој вредности и заслуги. Феодализам исповеда: најбољи је онај ко може међу прецима показати највише племића; капитализам тврди: најбољи је онај ко има највише новаца; демократизам верује: најбољи је онај ко је најспособнији. За друштво и народ је најкориснији демократизам, јер је способност најглавнији услов и гаранција друштвеног поретка и напретка.

9. — Гледајмо оптимистички на културу и на човека. Погрешно је схватање да је човек био прво аинђео, па је после пао. Не! Човек је прво био обична животиња, па је после, борбом, радом и културом, постао човеком; а треба да постане аинђео. Ко хвали стара времена, значи да је и сам застарео или да је стар. Развитак човеков, гледан кроз историју и социологију, уверава нас да је човек све бољи. Стога верујмо у напредак. Није истина да друштвени морал и уопште култура опадају. Истина је то да смо ми све осетљивији за недостатке друштвене, па нас они тиште. Истина је то да се човек, друштво људско и култура човечанска, све већим напорима и бољом организацијом рада, полако, али све поузданije, мичу напред. Стога верујмо у напредак. И не пуштајмо да се напредак одмиче без нашег знања и судења.

II Материнство и брак

10. — По одређењу природе, у друштву људском је главни позив женин: материјство. Стога све образовање женско мора ићи, у главном, затим да спреми и што боље оспособи жену за материјство. То је корист самога друштва. Исто тако је корист дру-

штва: сваковрсна и што потпунија заштита жене у добу материјства.

11. — Науком је несумњиво утврђено да деца наслеђују особине родитеља и предака. Наслеђују се не само физичке особине него и душевне и моралне. Корист је и породице и друштва да се при склапању бракова овај природни закон уаме у достојан обзир. Данас се говори о праву деце да бирају своје родитеље. Радићемо на томе да се у нашем и мушким и женском роду пробуди савест и развије осећање одговорности за своје потомство.

12. — Према данашњем склопу нашега друштва, породица је онај најмањи део друштвени из којега је друштво састављено. Од физичког и моралног здравља ове друштвене јединице зависи и здравље друштва. Породица је легло и гајилиште индивидуе. Од здраве породице биће и здраве индивидуе. Морално здрава породица зависи, у првом реду, од хармонично склопљеног брака. Брак склопљен без душевне симпатије две брачне стране нема моралне основе. Пропагираћемо у друштву да се бракови склапају из душевне симпатије, а не због каквих год материјалних користи или других побуда.

III Права женских

13. — Иако сматрамо да је материјство главно одређење жене, захтевамо да се уклоне све преграде које сметају да се жена у јавном и државном животу потпуно изједначи с мушким. Није позван човек да ограничава положај жене у друштву; то нека чини природа. Не треба човек то да чини већ и због тога што, према садашњим економским приликама, велик број жена и не доспева до материјства, многе жене саме ограничавају материјство, или су неспособне за материјство. Али чак и оне жене које извршују своје материјске дужности не смеју не знати своје дужности према друштву и народу, већ и због тога, што су оне прве васпитачице држављана. За државу је ненакнадна штета да се из

друштвеног рада искључи жене, т. ј. половина радне снаге.

14. — Оспорава се способност жене да се у јавном раду мери с мушкарцем, те се и то узима као разлог да се жени не даду политичка права. Ако би то и стајало, да је жена, наиме, неспособнија од мушкарца, — што ми не признајемо, — ипак то не би био довољан разлог да се жени ускрате политичка права. У овом случају је проблем погрешно постављен. Не ради се о том да се жена мери с мушкарцем, да му буде кункуренат, него да допуњује рад мушкарца у друштву. Оставимо и ту природи да постави сваки род на своје место.

15. — Овај велики светски рат је решио, у главном, т. зв. женско питање. У чему се пре двоумило и ослевало, то је рат, с елементарном силом, за цигле четири године, извршио: увео је жену у скоро све положаје и поставио на скоро сва места које је дотле само мушкарац имао и дрикао. Даље се може радити само ово: да се учествовање женине у јавним пословима и друштвеном раду доведе у склад с женином природом и материјством. Захтевамо, стoga, да се и у Краљевству Срба Хрвата Словенаца даду жени сва политичка права, у првом реду право бирања представника народних у Скупштину.

16. — Захтевамо да се жени отворе све школе, сви позиви и све чиновничке службе, и да се жене, као чиновници, у свом положају у свему изразију с мушкарцима, да се и плате женских чиновника изједначе с платама мушких чиновника.

17. — Оне жене које су тако срећне да могу живети у сухим, чистим, проветреним и топлим собама, које су одморне и доконе, треба да сматрају за своју дужност да траже законску заштиту за оне беднице које је судбина осудила да раде у нечистим и смрђавим фабрикама и непроветреним радионицама, често и преко своје снаге. Нарочиту заштиту треба тражити у случају бременитости им.

18. — У јавним животу подупираћемо оне странке и људе који се буду држали захтева овога нашега програма и који нас буду у нашем раду потномагали.

IV Просвета

19. — Да би се жена изједначила с мушкарцем у просвећености и знању, радићемо на томе да се реформише женско образовање уопште, па и женске школе, према потреби и духу времена.

20. — Потпомагаћемо државу и мушкарце у раду око културе духа и тела нашега народа, стварајући се да се створе и одржавају установе којима се подиже култура и здравље народа.

21. — Радићемо на томе да наша жена добије што свестраније и тачније обавештење о својим политичким, социјалним и просветним дужностима, а и правима. Стога ће Коло Напредног Женскиња организовати јавна предавања и поучне течајеве које ће руководити компетентна лица.

22. — Сматрамо знање и образовање као леп и драгоцен дар судбине, који није сваком дат. Сматрамо да је дужност свакога, ко је таки дар примио, да њим користи онима који нису били тако срећни да их стеку. Стога се од сваког члана Кола очекује да ће суделовати у аналфабетским течајевима и народном просвећивању, где му се да прилика и камо га позову.

23. — Врло велик део наших жена, особито радничких и сељачких, није обавештен о важним стварима које одлучно засецaju у развијање, па и егзистенцију наше расе. Многе немају ни најелементарнијих знања из биологије, хигиене и педагогије, па пример, о неговању одојчета и малог детета, о рационалном живљењу и исхрани, о неговању болесника и породице. Свака је од грађанских жена богаташа у знању тих ствари, према прстој жени; отуда истиче и дужност да јој од свог богаства удели оно што је њој најпотребније.

24. — Сваки члан Кола је дужан да учествује у раду око заштите деце. Смртност мале деце до 5 година код нас је огромна, јер наша жена, особито сељанка, не уме да негује децу. Многа деца пропадну што немају довољно надзора, или су им родитељи лоши васпитачи. После овог рата, у ком је наша држава, сразмерно, изгубила највише становника, морамо се трудити да свако дете, које се роди, одржимо у животу и здрављу; морамо обратити велику пажњу и на негу и образовање деце. Радићемо на томе да се код нас установљују и одржавају деčја чувалишта, дневна боравишта, летовишта на чистом ваздуху и др.

V Социјални рад

25. — Хуманост захтева да се старци, немоћни или трајно болесни и сви који су неспособни да сами себе издржавају не оставе на улици, да просе од врата до врата. Радићемо на томе да се за таке људе установе пристојна склоништа.

26. — Радник заслужује не само да му се да награда док ради, него и да му се обезбеди живот и за случај кад је неспособан за рад: у болести, у старости или ако постане богаљ. Ма како се чинио, на око, незнатан рад индустријског радника, он је једна чињеница у културној производњи. Они који уживају плодове културе не смеју то превидети. Радићемо на том да се у друштву развије разумевање за сваки рад и положај свакога радника. Тражићемо да држава законом обезбеди старост, болест и случај несреће свакога радника.

27. — У великој економској утакмици и тешкој борби за живот, догађа се често да ни здрави и способни не могу лако да дођу до свога издржавања. Таквима треба помоћи на тај начин да им се омогући да дођу до зараде. Захтевамо да се по целој земљи установе државна звања која ће посредовати за рад сваковрсним радницима. Ако дође до потребе,

дужност је чланова Кола да и сами учествују у посредовању.

28. — Радничком сталежу треба притећи у помоћ и на тај начин да се радничкој деци да прилика и начин да се спреме и оспособе за какав год користан рад. Треба основати школу за женски ручни рад. Дужност је чланова Кола да помажу Привреднику у прикупљању, распоређивању и надзирању шегрта. У колико ће женске доброворне задруге већ баве овим и другим врстама социјалног рада, дужност је чланова Кола да тај рад потпомажу.

Прочитано и пријавлено на првој скупштини у Новом Саду, 13. фебруара 1919.

Коло и Добротворна Задруга*)

На првом нашем збору чуо се приговор да Коло Наш предлог Женскиња иде, у неку руку, против Женске Добротворне Задруге. Друга је замерка била да је оснивање новога женског удружења цепкање снага, којих је и онако мало, да би се све ово што се хоће у нашем Колу могло остварити и у Добротворној Задрузи, јер Задруга већ и мисли на онако што, те ће према томе реформисати свој програм.

На ове замерке, допустите да дамо кратак одговор. Сматрамо за врло потребно да се створи потпуно чиста ситуација, да ве би нико ништа сумњао, да се не би ни с које стране укукло неповерље или, можда, чак омраза. Ижелимо да уверимо да је оснивање овога Кола потекло из најчистијих намера и да је оно потребно.

Пре свега морамо најавити пајодлучније да оснивачима Кола никако није намера да у чemu год оштете Добротворну Задругу, нити нах да њен углед поткопају. Ми ћемо доказати да је баш противно од тога истинा.

Мислимо, даље, да наше Коло има својим смером и задатком права на самосталну егзистенцију, као што има и Добротворна Задруга. Задруга може реформисати свој програм, али, по нашем мишљењу, она не би могла никад обухватити и програм нашега Кола. Ако би се то учинило, то би било само на силу, и нема сумње да би сметало и правоме задатку Добротворне Задруге и остварењу, у српском друштву, онога програма који је Коло предузело да изведе. Као што ће се видети из Устава и Програма, наше Коло има виша тип клуба. Рад је овога клуба управљен у првом реду

*) Ову изјаву је спремно Привремени Одбор па је прочита на првој скупштини, али није било времена. Стога је доносимо овде, тим пре, што се у њој поближе одређује и задатак и карактер Кола.

на саме чланове Кола. О томе се ради да се узајамним обавештавањем и радом стеку извесна знања и способности, да се изради заједнички посред на друштво, морал, просвету и нарочито на природу и задатак жене. Могло би се рећи, наше Коло хоће да буде неко удружење за самообразовање, то је нека врста школе, која треба да образује и формира раднице за наш јавни живот. Ми не сумњамо да ће ове раднице добро доћи не само нашој јавности уопште, него баш нарочито Женској Добротворној Задрузи.

Према овоме што смо рекли о Колу, сасвим је нешто друго Добротворна Задруга. Рад Женске Задруге није у опште управљању на њене чланове него на наше друштво изван Задруге. Ма како се она реформисала, њен се задатак не може окренути у дијаметрално противном правцу. Добротворној Задрузи требају готове раднице које познају њен задатак, које знају шта се хоће и како се ради. Кад скупштина Одбору Женске Задруге повери послове, она не очекује да чланови Одбора тек чује како се ради, него да и потпuno знају све. Ако би се Одбор Женске Задруге латио да ради оно што хоћемо mi у Колу да ради, — што, по нашем мишљењу, није сасвим лак и прост послao, — он би морао забаталити свој главан рад, који не стоји баш у близкој вези с оним радом који смо mi у Колу предузели.

У осталом, ово што mi хоћемо у Колу таке је природе да би се тешко дало скучити у параграфе удружења које има своју дугогодишњу прошлост и већ изграђен начин рада. Ми хоћемо пропаганду, а за пропаганду треба висе покретљивости, ширење и слободе. То се увек боље чини у клубовима него у удружењима која имају свој јасно и тачно одређен задатак и своје традиције.

Стога је боље да свако удружење иде својим путем, а, као што смо рекле, нема сумње да ће се оба, кад затреба, наћи у заједници.

Сматраје смо за своју дужност да учинимо ову изјаву, да бисмо умириле некоје чланове Добротворне Задруге.

Пала је овде реч и о томе да се наше Коло споји с

друштвом Посестримом. Између ова два друштва стоји ствар нешто дружије. Видиће се из нашег Устава, да раз којим се бави Посестрима свада и у дужност члановима кола. Само мислимо да због такога рада није потребно стапање ова два друштва него кооперација. Како би се та кооперација извела, о томе се може говорити тек онда, кад до такве кооперације дође.

Коло Напредног Женскиња

Збор новосадског женскиња

држан 8. фебруара 1919. године у дворници
Матице Српске

На збору су биле, колико се могло забележити:

Вида Стојановић, Нада Јаргекић, Олга Теодоровић, Мајлица Ђурачић, Ема Јулјански, Н. и Н. Манојловићеве, Меланија Живојиновић, Зора Јовановић, Бојана Станимировић, Криста Весић, Драгица Јерхомић, Софија Димитријевић, Вера Стефановић, Ирина Поповић, Мара Ољаш, Анича Савић, Наталија Станојчић, Малала Рукић, Јелка Павловић, јелена Остојић, Нада Павловић, Вукица Алексијевић, Ружена Рат, Зорица Љашић, Јованка Пакетотић, Меланија Јакшић, Милица Лазић, Марија Гавриловић, Олга Павловић, Вера Којић, Милена Миросављевић, Вида Јовановић, Лепосава Живојновић, Зорица Продавачић, Ванда Стеватимировић, Дара Суботић, Софија Обреновић, Салла Петровић, Олга Крно, * гђа Прашић, Катица Михајловић, Дуџица Олжан, Софија Милосављевић, Јелка Хари, Олга Хари, Софија Хари, Олга Стакић, Меланија Стакић, Тасика Татић, Олга Татић, Габреља Бертић, Даница Бертић, Даница Николић, Олга Вилић, Десанка Летић. (Свега 56).

За председницу се бира Олга Крно, за первовођу Јелка Павловић.

Сазивачица збора Јелена Остојић, у подужем говору, који је штампан на првом месту ове књиге, разлаже смер овога састанка и ставља неколико предлога, који се примају. Према томе се одлучује ово: (1) Да се организује удружење под именом Коло Напредног Женскиња. (2) Да се изапље одбор од

пет лица који ће спремити нацрт устава и програма. (3) Да у тај одбор уђу: Зорка Лазић, Јелена Остојић, Смиља Петровић, Криста Велић, Анна Савић. (4) Кад одбор спреми нацрт програма и устава, да савове прину скupштину за конституисање.

Скупштина за конституисање

дружана 13. фебруара 1919. године у великој магистратској дворници.

Колико се могло забележити, на скупштини су биле:

Прв 42 (до заседање) које су биле и на избору 8. фебруара. Затим још ове: Владислава Иковић, Милева Иковић, Дарinka Иковић, Анкаца Иковић, Дарinka Буда, Катинка Барусковић, Мира Лавидовић, Анефелка Чупић, Јозанка Стратимировић, Дарinka Мандић, Видосава Врагић, Радника Милићевић, Љубица Штрабоја, Софија Штрабоја, Вера Димитрић, Паулина Поповић, Мараја Блажић, Јулијана Стојановић, Јелена Поповић, Вида Отваровић, Олга Јанкелић, Ана Капамација, Дарinka Латеш, Сојија Гавриловић, Јулка Марковић, Катица Кириловић, Љубица Ђурчић, Зора Севакићена, Смиља Ђорђевић, Јелка Јосифовић, Дара Јосифовић, Д. Ладкова, Агља и Мирка Миросављевић, Бојана Миросављевић, Стефанка Љубанаковић, Јованка Томашевић, Олга Сајдовић, Ана Сајдовић, Вера Сајдовић, Љубица Сајдовић. (Свега 43).

Председава Смиља Петровић, бележе Кристина Велић, Олга Теодоровић, Вукица Алексијевић.

У име изаслатог одбора, извештава Јелена Остојић, да је одбор на свом састанку нарадио нацрт устава и програма. Прочитане нацрте скупштина прима.

У смислу чл. 14. Устава бира скупштина овај Управни Одбор:

Јелена Остојић, председница

Зорка Лазић, заменица председнице

Јелка Павловић, пословођа

Ванда Стратимировић, благајкања
Нада Павловић, књижничарка
Вора Стефановић
Вукица Алексијевић
Смиља Петровић
Криста Велић, одборнице.

Чланови

Кола Панредног Женскога у Н. Саду

Јулка Адамовић
Вукица Алексијевић
Марија Бакарин
Катинка Барусковић
Елизабета Бараћко
Габриела Берин
Даница Берин
Даринка Божин
Катица Божин
Боса Брзак
Даринка Бульја
Видосава Варагин
Иванка Велић
Јелка Велић
Криста Велић
Олга Велић
Вада Вуковић
Софija Гавински
Марија Гавриловић
Мила Давидовац
Анхица Дамјановић
Софija Дима
Вера Димовић
Смиља Ђорђевић
Мајлица Ђурчић
Видосава Ђуричић
Лекосана Јованјин
Меланија Јованјин
Ема Јупански
Меланија Ивковић
Анхица Ивковић
Владислава Ивковић
Милена Ивковић
Даринка Ивковић
Олга Јанкелић
Драгица Јерковић

Зора Јовановић
Анђеја Јовановић
Миљка Јовановић
Јелка Јовановић
Вада Јовановић
Јелка Јосифовић
Дара Јосифовић
Зора Каленић
Анка Кипамација
Зора Капамараја
Катица Кириловић
Јелисавета Котур
Смиља Котур
Катица Кошутић
Вера Којак
Олга Крно
Маријенка Купчик
Зорка Лазић
Милица Лазић
Даринка Латеш
Драга Лацкова
Милица Летић
Десанка Летић
Стефанија Љубинковић
Бела Љубишић
Јулка Марковић
Катица Марковић
Р. Манојловић
П. Манојловић
Даринка Мандић
Нада Мартекини
Загорка Македовић
Радмила Милић
Олга Милић
Сада Мирковић
Катица Михајловић

Милена Миросављевић
Агљаја Миросављевић
Мирка Миросављевић
Бојана Миросављевић
Невена Михајловић
Олга Невадовић
Катица Николић
Софija Николајевић
Софija Обрењовић
Вида Огњановић
Јелена Остојић
Олга Павлес
Нада Павловић
Јелка Павловић
Јованка Павлововић
Смиља Петровић
Ирина Поповић
Паулина Поповић
Дана Поповић
Јелена Поповић
Јулка Поповић
Зорка Продаковић
Ружена Рат
Ана Сајдл
Вера Сајдл
Љуба Сајдл
Олга Сајдл
Јулка Савић
Аница Савић
Зора Севић
Меланија Стакић
Олга Стакић
Бојана Станимировић
Наталија Станојчић
Зора Стефановић
Дарина Џечемић

Вада Стојановић
Јулијана Стојановић
Гиза Стојковић
Ванда Стратимировић
Јованка Стратимировић
Дара Суботић
Мила Суботић
Олга Татић
Тасијка Татић
Јованка Танавишић
Десавка Танавишић-Бала
Олга Теодоровић
Инхица Трумич
Љубица Ђурчић
Софija Француски
Софija Хари
Јелка Хари
Олга Хари
Марта Харт
Анђелка Чупић
Анка Шашин
Катица Шашин
Љубица Штрбоја
Софija Штрбоја
Меланија Павловић
Зорка Димитрић
Мила Манојловић
Рава Ивковић

Споменици чланови

Др. Сима Алексић
Др. Владан Јојкић
Др. Јона Невадовић
Др. Тих. Остојић
Др. Милан Секулић

Поучни течајеви

Кола Напредак Женскиња

(Летњи одсек год. 1919.)

ОБЈАВА

Отварају се ови поучни течејеви:

Јелена Остојић, Шта је задатак наших течејева (1 час).

Др. Милан Секулић, О феминизму (5 часова).

Др. Тихомир Остојић, Претрес и коментар Програма Кола Н. Ж. (2 часа).

Др. Лаза Марковић, Заштита матере и организација материјских удружења (3 часа).

Др. Владан Јојкић, Расна хигиена и брак (3 часа).

Васа Кнежевић, Заштита радничке (3 часа).

Часови ће се држати понедељником и четвртком од 5¹/₂—6¹/₂ сати после подне, у великој масастратској двораници. Први час у понедељник 10. марта. Члапови Кола не излазају за течејеве ништа; исто тако и спољашњи чланови (који могу бити и мушки). Нечланови излазају К 15 за све течејеве.

Одбор.

ЕДИЦИЈА ОГЊАНОВИЋ:

Св. I.	Коковић Пет. Из наших пријеља, срп. нар. песме за гласонир и певање . . .	3-
Св. II.	Освальд А.: Народно тамбуранко коло загласовир	2-
Св. III.	Максимовић Акс.: Песме из Максима Црнојевића	3-
Св. IV.	Нештић М.: Невеново коло за гласонир и певање .	2-
Св. V.	Бајић Иса. Српкиња, игра у духу срп. нар. игара .	2-
Св. VI.	Бајић Иса: Јесен стиже дуњо моја, за гласонир и певање .	2-
Св. VII.	Бајић Иса: Албум композиција за гласонир . . .	10-
Св. VIII.	Бајић Иса.: Песме љубави за гласонир и певање .	10-
Св. IX.	Бајић Иса. Албум песама, песме у српском духу за гласонир и певање .	10-
Св. X.	Максимовић Акс.: Где је Српска Војводина, загласовир и певање .	2-
Св. XI.	Дубек Х.: Весела је Србија. Парофраза за гласонир .	4-
Св. XII.	Остојић Тих.: Српски звучни, народне песме и игре за клавир . . .	3:50
Св. XIII.	Јенико Д.: Српска Народна Химна загласовир Мушки и мешовити збор . . .	6-
Св. XIV.	Тамо далеко... на Крфул и Ђаурко за гласонир са певањем . . .	6-